

A térinformatikai adatbázisok jogi védelme az EU és a hazai szabályozás tükrében

Dr. Niklasz László üzletág igazgató, Geometria Kft.¹

Bevezetés

Az Európai Bizottság 1996-ban adta ki az adatbázisok jogi védelmére vonatkozó irányelvét (96/9/EC). Ezt követően, az EU jogharmonizáció jegyében történt meg a szerzői jogról szóló hazai törvény (továbbiakban Szjt.) módosítása 1999-ben, majd az említett irányelvet figyelembe véve a 2001. évi LXXVII. törvénnyel módosították az Szjt. néhány szakaszát, elsősorban az adatbázisok előállítói jövőben megillető ún. sui generis (külön, egyedi) jogvédelem bevezetése okán. E külön védelem alap gondolata az, hogy az adatbázis-előállítók esetében nem szükséges, hogy szerzői jogi védelmet élvező eredményt hozzanak létre, hanem a jogalkotó a jelentős anyagi és műszaki jellegű ráfordítást honorálja e jogvédelemmel.

Tekintettel arra, hogy 2004 májusától az Unió tagjaivá váltunk, továbbá az Szjt. egyes módosításai 2003-tól léptek hatályba, indokolt az irányelvnek a térinformatikai adatbázisokra vonatkozó értelmezésével foglalkozni, kitérve a módosított hazai szabályozásra is, összefoglaló képet adva a térinformatikai adatbázisok jogi védelmének aktuális állapotáról.

A hivatkozott direktíva értelmezése számos érdekes kérdést vet fel, ezek a teljesség igénye nélkül a következők:

1. Miben tér el az adatbázisokra vonatkozó szerzői jogi védelem – amit angolszász területen egyszerűen másolás elleni védelemként (copyright) aposztrofálnak – az adatbázis védelmére vonatkozó egyedi, külön – sui generis – jogtól?

2. Hogyan értelmezendő „a térinformatikai adatbázis jelentős része” megfogalmazás?

3. Hogyan kezeljük a 15 éves védelmet a dinamikusan változó adatbázisok, pl. térinformatikai adatbázisok esetében, hiszen ezeknél általános gyakorlat a folyamatos aktualizálás?

4. Az irányelv szerinti védelem kiterjed-e a műhold- és légifelvételre is?

5. Digitális környezetben értékelve az irányelv hatását, milyen vonatkozásban ajánl az jobb védelmet, mint a Berni Egyezmény?²

A következőkben a fenti kérdések részletesebb kifejtésére kerül sor. Mielőtt azonban elmélyednénk ezek fejtegetésében, érdemes néhány alapfogalmat tisztázni.

Az Szjt. 60/A. paragrafusa szerint az „*adatbázis: önálló művek, adatok vagy egyéb tartalmi elemek valamely rendszer vagy módszer szerint elrendezett gyűjteménye, amelynek tartalmi elemeihez – számítástechnikai eszközökkel vagy bármely más módon – egyedileg hozzá lehet férni.*” Megállapíthatjuk, hogy ez a megfogalmazás lefedi a térinformatikai adatbázisok esetét is. Egyúttal felhívjuk a figyelmet arra, hogy az előbb idézett paragrafus (3) bekezdése szerint „*Az adatbázisra vonatkozó rendelkezések nem alkalmazhatók a számítástechnikai eszközökkel hozzáférhető tartalmú adatbázis előállításához vagy működtetéséhez felhasznált szoftverre.*”

Az Szjt. 1. § (2) bekezdése szerint „*szerzői jogvédelem alá tartozik ... az irodalom, a tudomány és a művészet minden alkotása. Ilyen alkotásnak minősül különösen: ... j) a térképmű és más térképészeti alkotás ... p) a gyűjteményes műnek minősülő adatbázis.*” Az előzőekből következik, hogy a szerzői jog szemszögéből nézve megkülönböztetetten kezelendő egy térképmű – megjelenési formájától függetlenül – egy térinformatikai adatbázistól. Ez utóbbi ismérve az előzőekben van definiálva.

Ugyancsak fontos tudni, hogy az Szjt. 1. § (3) bekezdése szerint „*szerzői jogi védelem az alkotást a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jellege alapján illeti meg.*” Ha tehát

1) XIII. Országos Térinformatikai Konferencián, Szolnok elhangzott „Az adatbázisok jogi védelméről szóló EU irányelv értelmezése térinformatikai adatbázisokra” című előadás kiegészített változata

2) Az irodalmi és művészeti művek védelméről szóló Berni Egyezményt 1886-ban kötötték meg Párizsban

egy adatbázis az említett jellemzők alapján nem minősül szerzői alkotásnak, akkor nem érvényesíthető esetében a szerzői jogi védelem. Ezt a problémát kezeli a külön jog érvényesítése, amit a következő fejezetben taglalunk.

1. Miben tér el az adatbázisokra vonatkozó szerzői jogi védelem az adatbázis védelmére vonatkozó egyedi, külön – sui generis – jogtól?

Az irányelv világos megkülönböztetést tesz az adatbázisok kimásolástól való védelme (copyright) és az újként bevezetett, egyedi védelme között. Egyszerű megfogalmazásban azt mondhatjuk, hogy a copyright az adatbázis szerkezetét a külön jog pedig a tartalmát védi. A szerkezet alatt azt értjük, ami meghatározza az elemek kiválasztását és elrendezését vagy az adatbázis felépítését. A tartalom alatt azokat az elemeket értjük, amelyek rendezettek és az adatbázisból egyedileg kiválaszthatók.

Térinformatikai adatbázisok esetében ez azt jelenti, hogy a tartalom vagy elemek önmagukban

ritkán védettek egyedenként a szerzői jog által, mivel nem tekintjük őket eredetiként létrehozottnak. Az eredetiség inkább az adatbázis eleminek kiválasztásában és az elrendezettségében keresendő – azaz a szerkezetben – az analóg térképekhez hasonlóan, ahol az eredetiség a térképi tulajdonságok kombinációjában és választékában jelenik meg. A térinformatikai adatbázisok összekapcsolatlan, rendezetlen vektorok halmazaként vagy strukturált adatokként jelennek meg, amelyek logikai kapcsolatokat képeznek az egyes elemek között. Az első esetben az adatbázis a külön jog által, a második esetben pedig a szerzői jog által védett. Mivel az irányelv megengedi az adatbázisoknál a kétféle védelem kombinációját, ez speciális feltételek formájában jelentkezik a védelem megvalósításakor. Az irányelvben megvalósított szabályozás megjelenési formája, a direktíva szerkezetét követve, és a térinformatikai adatbázisok (analóg vagy digitális megjelenési formát együtt kezelve) esetére értelmezve (értelmezés dőlt betűvel szedve), a következő táblázatban került összefoglalásra:

szerzői jogok	egyedi jog
<p>A jogi védelem tárgyát képezi olyan adatbázis, amely szerkezete vagy elemeinek elrendezettsége eredeti (az érvényes jogi szabályozás alapján; az adatbázis a szerző szellemi termékének jegyeit hordozza). <i>Csak strukturált, relációs térinformatikai adatbázisra alkalmazható.</i></p>	<p>A jogi védelem tárgyát képezi olyan analóg vagy digitális adatbázis, amelynek tartalma jelentős minőségi és/vagy mennyiségi beruházás eredményeként jött létre. <i>Valamennyi adatbázis tartalmára alkalmazható, akár vektor, akár strukturált, relációs térinformatikai adatbázisról van szó.</i></p>
<p>A jog alanya azon természetes személy vagy természetes személyek társasága, aki saját nevében és kockázatára létrehozta az adatbázist; aki az adatbázist vállalati alkalmazottként vagy köztisztviselőként munkaviszonyból folyó kötelessége teljesítéseként hozta létre. <i>A nemzeti térképészeti ügynökségek (továbbiakban ügynökség), amelyek általában közsférőbe tartozó szervezetek, számára alkalmazandó védelem, összhangban a nemzeti jogban való megvalósítással: az alkalmazott vagyoni jogokkal rendelkezik (felhasználás joga). Megjegyzés: erkölcsi jogokkal van felruházva a szerző, amelyek nem ruházhatók át.</i></p>	<p>A jog alanya az adatbázis előállítója (aki, valamelyik EU tagállam polgára, vagy a közösség területén lakhellyel rendelkezik); azon adatbázisok, amelyek a tagállamok területén székhellyel bíró vállalkozások és cégek által kerültek előállításra. <i>Ügynökségeknél alkalmazandó. Az ügynökség önmaga a joghordozó.</i></p>
<p>Biztosított jogok Erkölcsi jogok: nem kerültek alkalmazásra. A Berni Egyezmény és a nemzeti jog alkalmazható (e jogok nem ruházhatók át). Vagyoni jogok • Többszörözés (kimásolás) joga: — véglegesen vagy időlegesen — egész vagy részadatbázisra vonatkozóan, valamilyen adott formában.</p>	<p>Biztosított jogok Erkölcsi jogok: nem léteznek. Vagyoni jogok • Újrahasznosítás joga³⁾: az adatbázis egészére vagy minőségi, illetve mennyiségi kritérium alapján, egy jelentős részére vonatkoztatva. E szerint tehát a jelentéktelen részek szabadon felhasználhatók. Egyedüli korlátozás; lásd irányelv III. fejezet 7. cikkely 5. bekezdését.</p>

3) Sztj. 84/A. § -ában is értelmezett jog

<p><i>Térinformatikai adatbázisra értelmezve: felhatalmazás egy adatbázis teljes vagy részbeni reprodukálására, másolatkészítés útján, véglegesen vagy időlegesen, továbbá valamilyen adott formában, pl. CD-ROM-on, azaz az adatbázis nem közölhető egészében vagy részében egy másik médiumon (térkép, WEB oldal) a szerző engedélye nélkül. A szerző felhasználási engedélyében az adatbázis tekintetében a következőket kell meghatározni:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – reprodukálás módját (fotó, digitalizálás, szkennelés stb.), – információhordozót (papír, digitális, háromdimenziós médium stb.), – reprodukció elhelyezését (könyv, adatbázis, CD-ROM, WEB oldal stb.), – az első példány eladásának feltételeit. <ul style="list-style-type: none"> • Átdolgozás joga; pl. fordítás, feldolgozás, elrendezés és egyéb változtatás joga (származékos művek létrehozása, amelyekre a szerző engedélyt adhat). <p><i>Térinformatikai adatbázisra értelmezve: érték hozzáadása egy létező adatbázishoz vagy változtatások végrehajtása, módosítás és adaptáció saját adatokkal.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Terjesztés joga: <ul style="list-style-type: none"> – adásvétel vagy – egyéb tulajdon átruházás útján. <p><i>Térinformatikai adatbázisra értelmezve: jogosultság az adatbázis publikálására és eladására, akár módosított, akár adaptált formában.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Mű nyilvánosságához való közvetítésének joga <p><i>Térinformatikai adatbázisra értelmezve: kommunikációs jog a köz felé az adatbázisról, valamely anyagi adathordozó nélkül, pl. WEB-en.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kimerülés: ugyanaz, mint a másik esetben. 	<p><i>Térinformatikai adatbázisra értelmezve: felhatalmazás az adatbázis tartalom egészének vagy jelentős részének a felhasználására (minőségi vagy mennyiségi kritérium alapján). Az újrahasonosítás a terjesztés és a nyilvánosságához való közvetítés azon esetével azonosítható, amikor az adatbázist úgy teszik a nyilvánosság számára hozzáférhetővé, hogy a nyilvánosság tagjai a hozzáférés helyét és idejét egyénileg választhatják meg (internetes ún. on demand típusú hozzáférés). A „minőségileg és mennyiségileg jelentéktelen rész” értelmezését lásd a tanulmány következő fejezetében. Az adatbázis előállítója megtilthatja az adatbázis továbbítását letöltéssel, fotómásolással, szkenneléssel stb.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Az adatbázis egészének vagy jelentős részének újrahasonosítása másolatok terjesztésével, bérbeadással, on-line vagy más formában történő továbbításával, pl. Internet. Egyedüli korlátozás; lásd irányelv III. fejezet 7. cikkely 5. bekezdését. <p><i>Térinformatikai adatbázisra értelmezve: meglévő adatbázisok újrahasonosítása kiegészítés, változtatás vagy adaptáció és másolatok terjesztése révén, on-line vagy más továbbítási formában.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kimerülés: A terjesztés (tulajdonjog átruházás) joga „kimerülésre kerül” egy másolat első eladásával az Európai Közösség területén. Ez a szabály csak az adatbázis anyagi másolata (CD-ROM, nyomtatott kiadás) esetén alkalmazandó (lásd irányelv bevezető rész 33. bekezdést). Ugyanakkor a szerzői jog nem merül ki egy adatbázis on-line továbbítása esetén.
<p>Védelmi idő</p> <p>Nincs kikötés: lásd irányelv bevezető rész 25. bekezdését. Ugyanakkor az általános szabályt alkalmazva; 70 évig a szerző halála után.</p> <p><i>Térinformatikai adatbázisra értelmezve: az adatbázisnak az első jogszerű publikálásától vagy nyilvánosságához való közvetítésétől számított 70 év.</i></p>	<p>Védelmi idő</p> <p>Az adatbázis előállítását követő 15 évig. Az adatbázis tartalom minőségi vagy mennyiségi változása esetén: védelem saját időtávja lép életbe.</p> <p><i>Térinformatikai adatbázisra értelmezve: előállítást követő 15 év; minden aktualizálást követően újabb 15 év (lásd irányelv III. fejezetét)</i></p>
<p>Kivételek (nem szükséges a szerző, előállító engedélye)</p> <p>Rendeltetészerű felhasználás</p> <p>a tagállamok a következő esetekre vonatkozóan szabad kezet kapnak a korlátozásra:</p> <ul style="list-style-type: none"> • nem elektronikus adatbázis magáncélú reprodukálása, • illusztrációs célú felhasználás oktatáshoz vagy tudományos kutatáshoz (forrás idézet, nem kereskedelmi alkalmazás esete) • közbiztonsági célú használat, bírósági, államigazgatási, hatósági eljárásban bizonyítási céljából. 	<p>Kivételek (nem szükséges a szerző, előállító engedélye)</p> <ul style="list-style-type: none"> • nem elektronikus adatbázis tartalmának kimásolása magáncélra, • illusztrációs célú kimásolás oktatáshoz vagy tudományos kutatáshoz (forrás idézet, nem kereskedelmi alkalmazás esete), • kimásolás közbiztonsági célú használatához.

A szerző rendelkezik továbbá a haszonkölcsönzés és a bérbeadás kizárólagos jogával is (ezeket a jogokat a 92/100/EEC irányelv szabályozza). Ez azt jelenti, hogy a térinformatikai adatbázisok vagy ezen adatbázisokból származó adatok szintén haszonkölcsönbe vagy bérbe adhatók.

Az irányelv III. fejezet 7. cikkely 5. bekezdésében rögzített szabályozás azért fontos esetenként a térképészeti ügynökségek számára, mivel az az adatbázis tartalom jelentéktelen részeinek ismételt és rendszeres többszörözését (kimásolását) és/vagy újrahasonosítását védi olyan esetekben, amikor a kétféle jogi szabályozás konfliktusba kerül az adatbázis rendeltetésszerű felhasználásával, vagy a kimásolás indokolatlanul károsítja az adatbázis készítőjének jogos érdekeit.

Az adatbázis készítője által a felhasználónak adott jogok felhasználási szerződésben vannak rögzítve, amit általánosan licencnek nevezünk. A szerződésbeli kikötések szabadon határozhatók meg, az irányelvhez kapcsolódó vagy kényszerítő kikötések kivételével. Ennek megfelelően az irányelv IV. fejezet 15. cikkelye alapján, „*valamely szerződésbeli kikötés a 6 (1). és a 8. cikkely vonatkozásában semmiesek tekintendő*”, amennyiben eltér az ezekben rögzítettektől. A két cikkely a következőket mondja ki:

„6 (1) cikkely: *a jogszerű használó végrehajthat olyan cselekményeket, amelyek az adatbázis elérése és tartalmának rendeltetésszerű használat céljából szükségesek.*

8. cikkely: *a jogszerű használó kimásolhatja és/vagy újrahasonosíthatja az adatbázis tartalmának jelentéktelen részeit.*

A jogszerű felhasználó nem hajthat végre olyan cselekményeket, amelyek ellentmondásban vannak az adatbázis rendeltetésszerű használatával, vagy indokolatlanul károsítják az előállító jogos érdekeit...

2. Mit jelent az „adatbázis jelentős része” megfogalmazás?

Ez azért fontos kérdés, mert a reá adott válasz határozza meg az egyedi jog alá eső védelem tárgyát.

Az irányelv tárgyalásában a „jelentős rész” koncepciója nincs értelmezve. Csak a jogszabály bevezetője mondja ki, hogy az „*irányelvben nem adható meg egy mennyiségi érték, ami adott korlátként használható*” a jelentős rész meghatározására. Az előállítónak kell bizonyítania, hogy az adatbázis lényeges, jelentős részének jogszerű

használata károsította jogos érdekeit. A bevezető rész tényként idézi, hogy egy adatbázisból kivett adat egy többszörözésre, kimásolásra került anyag egyik forrása lehet, amely gyakran előfordul térinformatikai adatbázisok esetében is.

Az ajánlás csak azt köti ki, hogy az előállítónak joga van arra, hogy megakadályozza az adatbázis teljes vagy jelentős része tartalmának minőségi vagy mennyiségi érték (kritérium) alapján történő kimásolását és/vagy újrahasonosítását.

Kulcskérdés: mit tekintünk „minőségileg jelentős résznek” és mit „mennyiségileg jelentős résznek” a térinformatikai adatbázisnál. Ennek megítélésében az előállító, ill. a felhasználó nézőpontjából kiindulva különböző értelmezések lehetségesek. Erre világítunk rá a következőkben:

- Mi tekinthető egy térinformatikai adatbázis minőségileg jelentős részének? A minőség a beruházás mértékéhez vagy a földrajzi adatok pontosságához, szabatosságához kötődik?

- A jelentős rész minőség szerinti értékelése különbözik-e az előállító és a felhasználó nézőpontjából? Például a térinformatikai adatbázis előállítója egy sűrűn beépített terület házainak reprodukálását jelentős résznek tekinti. Ugyanakkor a jogszerű használó, aki ezeket az adatokat egy utca adatbázisba – amely utcanéveket és házszámokat tartalmaz – dolgozza be, használja fel, szintén jelentős résznek tekinti?

Könnyebbnek tűnik az adatbázis mennyiségileg jelentős részét meghatározni, mivel az az adatbázisban tárolt adatok mennyiségét érinti. Ugyanakkor ez a meghatározás is eltérően értelmezhető az előállító, ill. a felhasználó szempontjából nézve. Például az előállító esetében az általa készített adatbázisban az utak nyomvonalára csak 20% tartalmi részt képez, ugyanakkor egy olyan felhasználó számára, aki autó navigációs célra hoz létre belőlük adatbázist, ez már 80% részt jelenthet. Tehát mennyiségileg lényegtelennek tekintett részek gazdasági szempontból nézve nem adhatnak igazolást arra, hogy ezáltal arra kötelezzék az előállítót, hogy olyan felhasználónak adja meg az adatok szabad felhasználásának jogát, amely esetében ez az adatbázis jelentős részét képezi. Ezen túlmenően az előállító számára az adatbázis mennyiségileg jelentéktelen részének elkészítése önmagában is jelentős beruházást képviselhet és fordítva.

Mivel az irányelv nem eléggé világosan fejt ki a két koncepció – mennyiségileg, ill. minőségileg lényeges rész – értelmezését, a jogi doktrína és az eseti jog szabadon alkalmazható ezeknél.

3. Hogyan kezeljük a 15 éves védelmi időszakot a dinamikus változó adatbázisok esetében?

Az irányelv III. fejezet 10. cikkelye azt mondja ki, hogy az egyedi jog szerinti védelem az adatbázis létrehozásának időpontjától számított 15 évre terjed ki. Hasonlóan rendelkezik az Sztj. is 2002. január 1. hatállyal. Az irányelv bevezető rész 53. bekezdése szerint az adatbázis létrehozásának időpontjára vonatkozó bizonyítási kötelezettség az adatbázis előállítóját terheli.

A térinformatika területén ismeretes, hogy a térinformatikai adatbázis tipikus esete a dinamikus változó adatbázisoknak. Következésképpen sohasem lehet teljesen kész, végleges termék. Az irányelv 10. cikkely 3. bekezdése kimondja, hogy valamely jelentős csere, minőségi vagy mennyiségi kiértékelés az adatbázis tartalmát érintően, beleértve az egymást követő kiegészítések, törlések vagy változtatások összegzésének eredményeként bekövetkező cserét, amelyek eredménye az adatbázis tekintetében egy egymást követő minőségileg vagy mennyiségileg értékelt új beruházásnak tekinthető, úgy minősítheti az adatbázist, hogy ennek eredményeként e beruházás időpontjától számít a védelem időszaka.

Itt szintén nem világos a „minőségi” és „mennyiségi” fogalom. A térinformatikai adatbázisok aktualizálása állandó folyamat, egymást követő kiegészítéseket, törléseket és változtatásokat tartalmazva az adatbázis tartalmában. Ennek mértéke változó lehet az ábrázolt terület, a preferenciák és sok más elem függvényében. Itt a következő kérdést tehetjük fel: minden egyes kiegészítés vagy változtatás új 15 éves védelmi időszakot követel meg a változtatott rész vagy a teljes, új adatbázis tekintetében?

Az egyik hipotézis szerint az adatbázis részekben kerül védelemre, 15 éves időtartamra, változó kezdődátummal. Ez az adatbázis feldarabolódásához vezethet, és nehéz nyomon követni a kisebb vagy nagyobb részekre vonatkozó védelmi időtartamot.

A másik hipotézis folyamatos védelmet feltételez, amely – számos jogi szakértő szerint – nem volt célja a jogalkotónak. Természetesen a térképészeti ügynökségek a folyamatos védelem mellett érvelnek leginkább.

4. Az irányelv szerinti védelem kiterjed-e a műhold- és légifelvételre is?

A légi- és űrfelvétel is élvezhetik a szerzői jog védelmét, ha kifejezik az előállító szellemi

erőfeszítését. Ennek alapvető feltétele, hogy jellemző legyen rájuk az egyedi jelleg az előállításban, a létrehozás önálló karaktere. A fotográfiai munka művészi értéke nem előfeltétele ennek a védelemnek. Ugyanakkor, az irányelv bevezető rész 16. bekezdése világosan kimondja, hogy nem kezelendő feltételként, hogy ebben a tekintetben a szerző szellemi alkotásának eredetiségére kelljen hivatkozni a célból, hogy meghatározzuk az adatbázis alkalmasságát a szerzői jogi védelemre, és különösen nem esztétikai vagy minőségi kritériumot kell alkalmazni ehhez. Így, az űr- és légifelvétel – analóg vagy digitális adatbázisban rögzítve – is élvezhetik a szerzői jogi védelmet.

Egyébiránt, ha nem állnának szerzői jogi védelem alatt, kétségtelenül az irányelv sui generis jogi védelme érvényesülne, mert jelentős minőségi vagy mennyiségi beruházást testesítenek meg.

5. Az irányelv hatásának értékelése digitális környezetben

Nyilvánvaló, hogy az irányelv eredményesebben alkalmazható digitális környezetben, mint például a korábbi – a Berni Egyezményre épülő – jogi szabályozás. Jelenleg ugyan az irányelv csak elektronikus adatbázisok esetében alkalmazható, de a jogalkotó szerint, egy későbbi verziója kibővíthet a nyomtatott adatgyűjtemények védelmének esetével is. Tehát a későbbiekben védeni kívánják azt is, ha az adatbázis tartalma nem elektronikus, hanem nyomtatott formában – pl. kilisztáza – jelenik meg.

A Berni Egyezmény is alkalmazható a digitális környezetre, de nem olyan explicit, mint az irányelv. A többszörözés joga, amely az egyezmény 9. cikkelyében van meghatározva, alkalmazható azon szerzői munkákra is, amelyeket digitális formában rögzítettek, elektronikus hordozón. Az egyezmény 2.5 cikkelye kimondja, hogy az adatbázisok gyűjteményként védettek. Ezzel szemben az EU irányelv nemcsak szerzői jogi védelmet ajánl, hanem külön, egyedi jogi védelmet is. Ez az új, szomszédos jog az adatbázisok előállításában megtestesülő jelentős beruházást és a „kemény munkaráfordítást” védi különösen.

Összefoglalás

Az irányelv révén az adatbázisok, ezen belül a térinformatikai adatbázisok jogi védelme valóban hatékonyabban valósítható meg. A szerzői joghoz kapcsolódó szabályozás, illetve az inkorrekt ver-

seny nem nyújtott elegendő védelmet az adatbázisok előállítóinak. Az új, külön jogra is épülő szabályozás azonban pótolni fogja ezt a hiányosságot. Ez annyit jelent, hogy nemcsak az adatbázis elrendezése, egyéni rendszere oltalmazott, hanem az adatbázis tartalmi része is. E szomszédos jog biztosítja az adatbázis létrehozójának engedélyezési jogát az adatbázis egészének vagy lényeges részének a felhasználását illetően. Ez kvázi szerzői jognak tekinthető, amennyiben ez a jogosultság az egyébként szerzői műnek nem minősülő adatbázisok készítőit is megilleti.

Az Európai Unióba való belépéssel járó jogharmonizáció keretében az irányelv alapján a hazai szabályozásban – szerzői jogról szóló törvény – is megjelent, ahogy erre korábban már hivatkoztunk, az adatbázis-előállítók személyében egy újabb szomszédos jogi jogosult kör, amit pozitív előrelépésként kell értékelni. Ennek eredményét összegezve, egy adatbázis, beleértve a térinformatikai adatbázist is, jogi státusa az Szjt. értelmezése szerint a következő lehet:

1. *„Ha a tartalmi elemek valamely rendszert vagy módszert követő elrendezése egyben egyéni, eredeti jellegű is, az adatbázis gyűjteményes műnek minősül, és szerzői jogi védelem alá tartozik. Ez a jog a szerzőt illeti meg.*

2. *Amennyiben az adatbázis tartalmi elemeinek a megszerzése, ellenőrzése vagy megjelenítése jelentős ráfordítást igényel, az adatbázis előállítóját megilleti még a külön jogi védelem is. Ebben az esetben tehát az adatbázis egyszerre szerzői jogi és külön jogi védelem alatt áll.*

3. *Ha az adatbázis nem számít gyűjteményes műnek, viszont megfelel annak a kritériumnak, hogy tartalmi elemeinek a megszerzése, ellenőrzése vagy megjelenítése jelentős ráfordítást igényel, akkor az adatbázis csupán annak előállítóját megillető, külön jogi védelem alatt áll.*

4. *Ha az adatbázis sem a szerzői jogi, sem a külön jogi védelem feltételeinek nem felel meg, akkor egyikféle védelemben sem részesül.”*

A fentiek alapján a térinformatikai adatbázisok előállítói számára is világossá válhat, hogy műüket melyik kategóriába sorolhatják, és ennek megfelelően milyen jogi védelem illeti meg azt.

Nyitott kérdés maradt ugyanakkor, hogy miként fogják a bíróságok értelmezni a „jelentős” és „jelentéktelen” fogalmakat. Ebben nyilván támasz-

kodni fognak a Szerzői Jogi Szakértői Testület⁴ szakvéleményére is. A tanulmányban a szerző saját nézőpontjából került megvilágításra ez a kérdéskör.

Megjegyezzük, hogy az irányelv megalkotói nem voltak illetékesek az exkluzív jogok tekintetében, nevezetesen az információk szabadságát illetően, ami a közösségi jogrendszer része. A közszféra információinak használata és elérése fejezetben, az Információs Társadalom Közigazgatási Információk Zöldkönyvében külön fejezetet szenteltek a szerzői jogi problémáknak. Ezen problémák egyike a következő: megengedi-e a szerzői jog és a kímásolásra, többszörözésre vonatkozó jogi korlátozás a közigazgatási információk – mi témakörünkre vonatkoztatva, pl. alaptérképi adatbázisok – széleskörű elosztását. A kérdésre még válasz nem született, de ezzel összefüggésben megállapíthatjuk, hogy az adatbázisok jogi védelmére vonatkozó jelen irányelv alkalmazását is jelentősen befolyásolni fogja az az európai közösségi álláspont, ami a közszféra információihoz való szabad hozzáférés tekintetében a jövőben kialakításra kerül.

A jövőre vonatkozóan megemlítjük, hogy az irányelv IV. fejezet 16. cikkelye a későbbi lehetséges módosításról gondoskodik. E szerint a sui generis jog alkalmazásának tapasztalatait háromévente kiértékelik, valamint a szabad versennyel való lehetséges interferenciája ellenőrzésre kerül.

Összegezve tehát megállapíthatjuk, hogy az irányelv a térinformatikai szakterület számára nagyon értékes, számos kérdést felvető szabályozás, ezért alkalmazását javasolt folyamatosan figyelemmel kísérni.

The legal protection of geographic databases in view of the national and EU regulations

*L. Niklasz
Summary*

The national act No. LXXXVI/2001 on copyright was modified according to EU Directive 96/9/EC on the legal protection of databases in 2001. The author compares the two rules concerning legal protection of databases and takes into consideration their applicability to geographic databases. The author points out that with the new rule on the legal protection of databases, geographic databases are indeed better protected. There where the legislation relating to copyright or unfair competition does not offer sufficient protection, the new sui generis right will do.

4) a Testület szakkérdésekben a bíróság és más hatóságok, valamint a jogvitában érintett felek közös kérelmére szerzői jogi kérdésekben – előzetes – szakvéleményt ad

IRODALOM

1. Directive 96/9/EC of the European Parliament and of the Council of 11 March 1996 on the legal protection of databases
2. 1999. évi LXXVI. törvény a szerzői jogról
3. *Fenyvesiné dr. Szatmári E.–Niklasz L.–Apagy G.:* Közigazgatási, jogi és EU ismeretek. NyME FFFK Székesfehérvár, LIME jegyzet, 2000

4. European developments in the legal protection and commercialisation of official geographical data. Based on a survey within CERCO. SOGI – Report December 2000

A földfelajánlástól a Nemzeti Földalaphoz tartozó területek összevonásáig

Dr. Azari Bertalan, a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Földhivatal ny. osztályvezetője

Az idők folyamán az állami tulajdon, de más tulajdoni formák egyik keletkezési módja volt a földfelajánlás intézményének jogszabály által történő megengedése.

Napjainkig ilyen jogszabályok voltak:

- a 4091/1949. /VI. 16./ Kormányrendelet a mezőgazdasági ingatlanok és azok felszerelésének felajánlásáról;
- a 284/1950. /XII. 10./ Minisztertanácsi rendelet az ipari munkások, bányászok és közlekedési alkalmazottak ingatlanának az állam részére történő felajánlásáról;
- a földrendezésekről és tagosításokról szóló 1956. évi 15. számú törvényerejű rendelet 17. §-a;
- a nagyüzemi gazdálkodásra alkalmas területek kialakításáról szóló 1959. évi 24. számú törvényerejű rendelet 20. §-a és
- a 16/1959. /V. 30./ FM rendelet 30–32. §-a; továbbá
- az 1965. évi 20. számú törvényerejű rendelet és
- a 9/1965. /X. 21./ FM rendelet a felajánlás szabályairól; s ezeken túl
- a földtulajdon és földhasználat továbbfejlesztéséről szóló 1967. évi IV. törvény 9–10. §-a és a végrehajtása tárgyában kiadott 36/1967. /X. 11./ Kormányrendelet 12–20. §-a; valamint
- a 7/1967. /X. 24./ MÉM rendelet 17–23. §-a;
- a földről szóló 1987. évi I. törvény 34–37. §-a és a végrehajtására kiadott 26/1987. /VII. 30./ MT rendelet 52–54/A §-a.

A felsorolt régebbi jogszabályok részben önállóan, részben pedig a tagosítási, földrendezési vagy más jogszabályokban foglalva határozták meg a földfelajánlás lehetőségét, formáját stb.

Azt meg kell jegyezni, hogy a földfelajánlás nagyobb részben az állam részére történhetett, de időközönként más szervezet (mezőgazdasági termelőszövetkezet, helyi tanács) részére is megengedték a jogszabályok a földfelajánlás lehetőségét.

A felajánlást általában külön eljárási formaként jelölték meg vagy úgy, hogy közvetlenül az elfogadásra jogosult szerv felé tehettek meg, vagy megállapodást köthettek az érintett szervevel, és ezt hagyta jóvá a jogszabályban megjelölt szerv.

A földfelajánlást – a vonatkozó jogszabályok megengedése esetén – a tagosítási, földrendezési eljárás alatt (annak keretén belül) is végre lehetett hajtani. A felajánlás lehetett térítésmentes és térítés ellenében történő.

A felsorolt jogszabályok eltérő mértékben, de szinte mindig meghatározták, hogy ki, kinek, milyen formában tehetette meg a felajánlását. (Megjegyzés: az írásbeliség minden esetben kötelező volt.)

A jogszabályok azt is előírták, hogy maximum mennyi lehetett a térítés összege; mikor, milyen hozzájárulás kellett a felajánláshoz; mik voltak azok a feltételek, amelyek esetén nem lehetett a felajánlást elfogadni.

A jelenlegi időszakban (a cikk elkészítése időpontjában) a vonatkozó jogszabály értelmében